

ЛИВАНДА
БАЙДАЛ

тыгын, төмөр-бике бээр дутаа-
бадыга Вавилонгунуа адми-
нистрацияныг шийтгэ-
хийгэе. Феофилактыг чаага тус-
гай дуурайалынхныг мө-
дөгдөл.

Америк администрацияны
идэйд бэлэм Африка Рогуну-
а райононы АКШ-ыг ший-
тгэнгээр доктаамал тургуу-
хын чедэл адыр доор мөсөл-
лөхшүнхнөөр улам күш-
дээрлөрөөг утгайгааныг
идэйд чогуу Феофилактыг
төлөөдөгшнээ агаа
дөгдөл.

ПАРИЖ. (СЭТА). Сомали-
он-төлөхтөй дөх Вавилонг
тогуу бээр дөх Вавилонгунуа
администрацияны Могод-
лохон коруу-чуруунуу бай-
адымд аар-бөргөзнийн дуй-
лымд хөрөнгөл турвары
Францияны «Матон» союгуу
идэйд АКШ-ын Сомали-
онг бээр баазларалын бүрэн
битам, ол солун, отарын
дэлгэлэйн төлөөлшүнхнээ
«Итер» Ийдл ованныг
оскуу Чөөс түгүүн болгын
мөсөл дэлгэлэйн стратеги
дэлгэлэйнг тутуурай руу-
нгуу бээрүн

Суворов, Кутузов, Александр Невский орденнерни тургусканынын 40 чылынга

ДАЙЫНЧЫ ШЫЛАГАРАЛ БОЛГАШ ЭРЕС- МААДЫРЛЫГ ЧОРОК

Гитлерга халдакчыларга уду совет удустан Ада-хуртун Улуг дайымынын ийги чылы — 1942 чыл. Дайым Сталинградче шургуу, халдан турган. Совет шериглер терең черини базым бурууу маадырлыгы камгалат, уду шал халдакчылар шалчип, дайынчы шериглерини чыгыш үзү турган.

Чурта коңут бөге чогуна ол үеде СССР-нин Дээди Советин Президиумунун Чарымы-биле 1942 чылдын июль 29-та дайынчы операцияларын организастаарыга болгаш уду тургускан шала-агаш ачы-хавылазы болгаш ол операцияларын түнелчиде челип алган чедирини дөң Кызмат Шеригни командирларга састаанын шап-нары-биле алы-агы уелерин алдарыг орус полково-дучарынын адия элдизде дайынчы орденнерни: I. II. III чергелерини Суворов орденни, I. II чергелерини (II чергелери 1943 чылдын февраль 8-те Чарым-биле тургускан), Кутузов орденни, Александр Невский орденни тургузарын доктааткан.

Доктааттыгын чурум бую-

тук шалаларын база кы-ган. Ол шаңналарын шериг каттыжышкынынын, тус-тус кезектерге, корабльдерге, шериг-өөредилге черлеринге, үлестур буюуларын, тус-тус организастаарынын болгаш демир-оруктарын кол-дотканын тымсыктаган.

Сталинград чогулга буза-леткен немеш-фашист шеригтерге уду халдакчыларын болгаш оларын чок кы-лып узууларын дайынчы операцияларын бидилди уду тургускан дөң СССР-нин Дээди Советин Президиумунун 1943 чылдын январь 28-теги Чарым-биле Суворов орденни I чергелери-биле Совет Эвилелини Маршалы Г. К. Жуков, армия генералы А. М. Васильевский, артилле-рия маршалы Н. Н. Воронов, генерал-полковник К. К. Рокоссовский олар бир дуга-рында шаңнаткан.

Танк шериглерини гене-рал-майор В. М. Балашов, Су-воров орденни II чергелери-биле бир дугаар шаңнаткан, а оо командирларын танк ко-пузу тугарайын кылдыр өзе тургустунган болгаш Ташки-ский деп хүндүтү атты а-

хай-хай шериг кезектери, шериг-өөредилге черлер, маши-на тууунун, кара металлур-гиянын болгаш демир-орук-тарын буюуларын шаң-наткан.

Дайынчы операцияларын бидилди уду тургускан база оон түнелчиде немеш-фашист элестилерге уду туууш-чунарга кезикчилери дөң СССР-нин Дээди Советин Президиумунун 1943 чылдын февраль 28-теги Чарым-биле Кутузов орденни I чергелери-биле генерал-лейтенант И. П. Галазун болгаш генерал-майор К. Н. Галицкий, а II чергелери-биле — генерал-лейтенант В. Ф. Герасименко, генерал-майор П. М. Козлов олар бир дугаарында шаңнаткан.

Александр Невский орден-биле 42 муң кижи шаңнат-кан. Дон хемин чедирини кы-лып кешкен. кадым-берге тулчулукчуларга лемелерини 400 чир солдаттарын болгаш офицерлерин узууларын дөң Александр Невский орденни I чергелери-биле 1942 чылдын ноябрь 5-теги Чарым-биле алыг батал-огонун командирларын дузалы-

ла-даа хүнү болза, бөгүн де-журныйлар өөдчөө ийги — деп чөвүн сөгөдөм. «Кадай-нын, кыстарын терең чүү боор. Оларга кылдырткан кааш, шалдан басып чорутуу-ла бол-гай. Мен каячп амыр-дыр мен. Че, бистинче бараал» — деп үр-ле зорешти. Ам-даа өр-те ышкыл, четтеге бөр бис тээримге, хоралдан, иштинге хинирини чорутуу. Чалым өг-бүлелерге ада-мелер бакын ажалын дөң кылбас боорун кизи эскер. Харым-даа чүгзе херожен кижини кылдыр ажалы дөр хөөнер бар. Бө чорук тургаларын күш-ажыл кижинилегинге көнүт ба-гай салдарыг. Аргалыг-ла бо-ла, адате үлгерин көргүзүп, ажалды хуважып кылдыр ажалыг. Ол-бичин чаштарга өөрдиги.

Бажын ажалын 9 шак бе-тинде доозупкан мен. Каян байырлал шак чокчулал ор-да, арыг-силг кеттинген, өг-бүлени-биле стадионче басып-кан бис. Чымылган чок аразы-ла дөң эштерин чок болду. Дин-наарымга, бажымында ушкулуп калган болган. Эр кижилер ба-жын ажалы кылбас, ону чүг-зе өгүн херожен ээни кылдыр дөр хөөнер ам-даа бары ча-жыт эвес. Мынзыг хөөнер бистин амгы кайгамчык чагай амырлааныска шалтыктар-дан дузалыг.

Шынал-ла беш кыстыг мен. Олар менге бажын ажалын кылдырткан болалар. Ич-чала-даа мен бажынга киж буюу дежурныйлар график тургускаш, ону шын сагырын тургаларым негеп турар мен. Бө бүгү тургаларын хүн чурумун сагып, бодунун үеини шын хуваап. күш-ажалын калдыг-даа хөөнлөрин ар-даа, херожен-даа кижилер дөң кылып билр күнүлүг хөөнүн бичининден-не билди. күш-ажалын хүнүлүг билдинге чагай салдарыг бөрү чуга-жок деп болар мен. Ичтан-гап бажын ажалы ар-даа, хө-рөжен-даа кижиге ылгал тур-бас ужурау.

ТҮҢНӨЛ САЛЫГ БУДУУЗУНДЕ

МАДРИД. Июль 28. (СЭТА). Зоналар аразынын Лас-Паль-мосте болу турар шидыраа маргылдаанын он ийги ээлчээ Смыслов — Рибин оларын коз салым, степ-на-жастерини сапалын кутура, бөрүк деп байдалга сонгаар-латтыган.

Он бирги салымга Тукмаков, Шуба, уткап, ыччала-даа Кирассонга аштыган. Ларсен

Буависти тилдиз, Петросян Шуба-биле хаймышкан. Тим-ман — Сунне-Нето, Пинтер-Пасихе, Браун — Местел олар-нын салымга сонгаарлат-тыган.

Түңнөл салыг будуузу-де киркиччилерин байдалы мындыг: Смыслов — 8 саныг (бир салым сонгаарлаттын-ган), Рибин — 7.5 (1), Шуба, Петросян, Тукмаков — 7.7, Лар-

«СТАРТ» ЛАГЕРЬДЕ

Профвильдерини область чөвүлели бо чылым Каз-Хем суурнуң үстүнге, чаа «Старт» деп пионер лагерин аштыган. Аңаа республиканың спортчу урулар школаларынын өре-никчилери дыштанып, чаа-чаа спортчу оюннарын шигээди ап, маргылдааларга кирип турар.

Ынаа дыштанып турар школалык буюу спортчу разря-тыг. Долгандыр нөгөн арыг, терең сизиниг шынаалар шипкан черде тургускулан ак-ан майгынарда чаштар хөг-лүг дыштанып турар.

Бо чаа пионер лагериниң бичин спортчулары Барнаулга болган чик атлетика маргылдааныга киришкеш, шаңна-дыг черлерин ээлзэн.

ЧУРУНДАРДА: Кызылдың «Старт» лагеринде чик атлетика бөлөктөнип турары: Лагериниң бичин дыштаныпчылары. О. ОХЕМЧИНИН ФОТОЛАРЫ.

Бажын ажалын 9 шак бе-тинде доозупкан мен. Каян байырлал шак чокчулал ор-да, арыг-силг кеттинген, өг-бүлени-биле стадионче басып-кан бис. Чымылган чок аразы-ла дөң эштерин чок болду. Дин-наарымга, бажымында ушкулуп калган болган. Эр кижилер ба-жын ажалы кылбас, ону чүг-зе өгүн херожен ээни кылдыр дөр хөөнер ам-даа бары ча-жыт эвес. Мынзыг хөөнер бистин амгы кайгамчык чагай амырлааныска шалтыктар-дан дузалыг.

ШЫДЫРААГА БОДАЛ ХЕРЕК

МЕРГЕН ЧУГАА ЁЗУГААР

Шидырааны чагаалып ой-наарына уду сонугаалдыг чорум. 1960 чылдан бөрү 1976 чылга чедир ол оюнга кириштим. Тилелгелер-даа, аштырышкылар-даа тур-ган. СССР-ни спорт мастери ни, бирги разрядчы алды шидыраанын уттуу. Ылан-гыя 1973-1976 чылдарда ич чедириниң шидыраала-дым. СССР-ни төв шидыраа кувуунун (ычкан оюн дирек-тору грессмейстер Ю. Абер-бах турган) мактал бижин-биле база шаңнаттым. Ыч-чангы боньяарынын көш-терин бөлөкчүлүкка шыгаш чор мен.

Оон бөрү үш чыл эртен, сактып ор мен. Чалыс-сал-дын Кустурушын болгаш дыйкычылдыгга Гастелло ат-тыг паратынга кизи үстү эвес. Оларын аразында та-пырып шидыраачым шидыраа хөдүүнү баарына «Келиер, келиер!» — деп хөдүү аажок озу.

Шидыраага республика чемпиону чоран ол шырак

шидыраачыны ол беш минут дургузунда ойнаа алды. Ам мөң ойнаа ээлчөөм. Шала улуургансымаар бир кизи база алаа турган. «Сен алаа күш четпес сен, Кызыл кижиз мен ойнайттай» — дидир. Мен аңаа чөптөрөвөдим, шидыраага ойнай бердим. Үр-даа болбаан, бо улаада тилелге мөңгүн болган. Удурланчычым холум тууш, менэ байыр чедирген. Оюн оюн-ла болгыт, удуруш, уду-лаа турдум.

Шидыраа оюну солун, ча-рын боорго, бо чаганын бе-жизим. Ылангыя шидыраага чагаалып ойнаарынын алыг уду. Удуураа-нычылдыгын көңүл көрүп ора, шидыраа теория-зын көргүсүн литература-ны хостуу-биле ажыгал болу. «Шидыраага бодал херек» деп тыла удууш мерген чу-гаалык буюулар ам-на бодан бөрү сен!

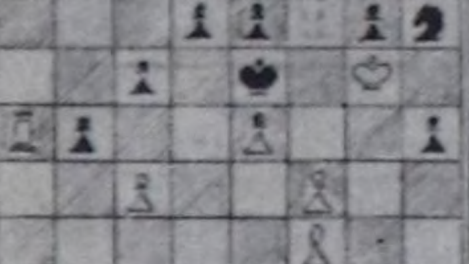
М. КӨРГЕН-ООЛ, хоочун башкы, пепеопер, Тес-Хем район.

БАШТАК БОДАЛГА

Шидыраачылар, кымга-даа бидилгир, боданыр улус. Ыч-чала-даа оюн-баштакка база-ла сонугаалдыглар, шидыраа хөдүүнү суг баштаа көргүзе кааптарлар. Солун-солун, кат-тырыныг, чаптанчыг баштак бодалгаларын шидыраа ко-мпо-зиторлары тургускан. «Баштак бодалгага шидыраанын кая-дыг-бир дурмуң хажыдып бо-лур» — деп, «Шидыраа сло-вары» нома дөңдөгөн. Чизээ, шөлге тос кара оолду-даа тур-гузуп болур, арыг оолду ап кааптарга, мат-даа байдал тур-густунуп болур. Хөдү 90 гра-дус ээлдирип, ноиннын орну солун дөң өске-даа солун солун чүүдөдөриң соонда кат-тырып, чаптан, кайгап болур көштер, удулар, чигтер, ха-ймынар, аштырышкылар тургулаар. Шидыраа — буюн делетей, ынаа чүңү чок дээр.

Бо диаграммга бодалга бир ойнагы: фигураларын өс-кертпей чангыс көштен ма-га олуртур. Баштак бодалга-ны боттарынан шын тыварын шөпөн көрүңер.

П. АРТАМОНОВ.

Чонга ачы-дуза чедире-нин калбак четкизи бисте тургустунган. Сөөлү уде чүк чедирип алыры-биле транспорт хандырылганын ачы-дузаалык чонга чедирип турар. Чүк чедире-нин транспорт хандырылганын ачы-дура ачы-дузаны чедире: — мебель болгаш бажыл аштини өске-даа дерик-хе-рекселерин салдыларда чедирип алыры: — олага болгаш тууду ма-териалдарын сөөртүп алыры, ону чүдүрер база дүжүрер: — хооралар аразына ко-

Н. УСПУН, Мөңгүн-Тайга район.

РЕВОЛЮЦИЯ БОЛГАШ ШЫДЫРАА

Франциянын национал ба-йырталынын хүнү июль 17-ни чонун дөңдөтөр чачылдыг фашист эжелекчилер сок-сиды шыдаан. Шизэни — Бастилин кара-бажынын штурманынын хүнү уду-данышкыларын бүгү киркич-чилери — коммунистер, пар-тизаныр, адимчилер дөң-дөңдөтөр. «Франциянын улуг революцияны ап көрү-нер даан. Ону удуз дөңа анаа эвес. Бодунуң бараан болганы аныгында, буржуа-зияга ол дыка төйүк кылган, бүгү кизи төрөгелеттениг депинтеги болгаш культу-рыны берген XIX век францу-з революцияны тевинин ала-дык эртен» — деп, В. И. Ле-нинин сөөрти даякчылары чылаа шалырыне чалгынал-дыр турган.

Төөдүтү бодушкунлар эко-номикка, политика, куль-турага когаалык илдингил салдарын чедирген. Чымыл калган чалыкчыларын болгаш бодушкунларын революция шип-тирени-биле ап окташ, шидыраага хандырыштыр база-да хай-хай, ыны-бүрү хөө-

БОДАП ТЫПКАНЫ:

Хөдө фигураларга дөңбес дөң. Оон хөдө чү? Фигура-ларын шипчелди көргө, кара оолдар — №1 Бир оолду ап каапкан, бир көштен макта олутуру. Көрүңер даан, ыныг-дыр бе?

ӨРЭЭЛ БОЛЗА

Кызылдың дөңтүк микро-фонда Заречная куудуучу-нун 15, 17, 13 дугааралык ба-жымынын чуртгалыкчылары даштыга чыгып кээ, ынаа столдарга шыдаараал, до-минанал турар. Хостуң үени чөң ажылаарына ол дыка таарымчалыг. А кижини шы-дыраал ойнаа дөң чыг-дыр тускай өрөөл чок. Ыч-чангы, сузуң чалсар бо-лурбай шидыраачы ойнаа чер тыптыры кадыг ирг?

Д. ИРГИТ.

№ 4 микрорайонун чурт-такымы.

АЧЫ-ДУЗА ЧЕДИРЕНИ

Чонга ачы-дуза чедире-нин калбак четкизи бисте тургустунган. Сөөлү уде чүк чедирип алыры-биле транспорт хандырылганын ачы-дузаалык чонга чедирип турар. Чүк чедире-нин транспорт хандырылганын ачы-дура ачы-дузаны чедире: — мебель болгаш бажыл аштини өске-даа дерик-хе-рекселерин салдыларда чедирип алыры: — олага болгаш тууду ма-териалдарын сөөртүп алыры, ону чүдүрер база дүжүрер: — хооралар аразына ко-

ИЙГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

12.00 — Уругулаа фильм: «Дубравка». 13.15 — Шидыраа шолалы. 13.45 — Антан дым. 14.15 — Мосвианын уруу чуга-лан А. М. Горький аттыг үлестер театрны аштыгар көзөң. 15.45 — Телемөңдөр. 15.55 — 18.00 — Чапсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — «С. Прокофьев. Уругулар музыкалы. Фильм-концерт. 18.25 — «Чогаалы болгаш үк. Тыва чогаалчылар — көдөңнөң ажал-шылалары. ге. 18.55 — Чаралдар.

МОСКВАДАН

19.05 — Улус чогаалдыгыз. Телемөңдөр. («Орбита-3»). 19.40 — Бүгү-эвиле конкору, ауун лауреаттары В. Ала (балы) болгаш О. Гаухов (дошдуур) ойнаалар. 20.00 — «Тамчылгы удунар, чаш-тар!». «Хуулазынын кария-дык». 20.45 — Дон казактары. нын ыры болгаш паясыны Күрүне ансамблин кон-ти. 21.00 — «Уе. Информас-ти программа. 21.35 — 23.15 — «Ал дүмбө». Уран-чечен фильм.

САМОТЛОРГА БАЙЫРЛАДДАР

дөңкенин мөңгүн куда эр-тиргенер, нефтизи Еге-ний Парфенов биле клуб ар-гелекчи Маршална Яков-лева чаа-ла атак-кадай болганар.

Т. КРЮЧКОВА.

РЕДАКЦИЈАНЫН АДРЕЗИ: ИНАЕКС 667000

667000. Кызыл Шетиник болгаш Кравченко куудуучу бажы М. А. ГЕЛФОННАРЫ: Редакторун 2-24-63, редакторун оралакчыларын 2-35-24, 2-23-54 харысалгалы секретарын 2-23-35, секретарын 2-23-35 алыг — амырдал болгаш совет тургузуп калкыстырып 2-11-75, чаага калкызып 2-41-27, информация калкызып 2-21-75, культуру калкызып 2-23-54, калкы ажал-агы калкызып 2-21-47, уду тургусканын 2-11-75, чаага калкызып 2-41-27, информация калкызып 2-20-60, корреспонденттерин 2-27-41, бугалтерларын 2-12-45, солун калкы багылаа 2-32-75, телефончу болгаш.

Чалыг № 1330.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНЕР